

več sem se pogovarjal le z gamsi, na razpotju pod Mangrtom pa tudi s svizci. Za konec bi rad poudaril, da je pot, ki prečka Zaplato in Storžič, zelo zložna in prijetna za dvodnevno turo, zlasti za starejše planince. Na poti Sv. Jakob–Hudičev boršt–Kališče–Javornik–Poljana, od koder je potem možnih več sestopov (Povlje, Zalog, Golnik, Lom), je Dom Kokrskega odreda na Kališču nekako na sredini in zato primeren kraj za prenočitve. Enako priporočljiva je seveda tudi obratna smer. Pot je zdaj prek Suhe dobro markirana.

O ZGODOVINI PLANŠARSTVA NA GORENJSKEM

Anka Novak

Gorenjski alpski svet z Julijskimi Alpami v severozahodnem delu ter s Karavankami in Kamniškimi Alpami v severnem delu je nudil vse pogoje za razvoj planšarstva na Gorenjskem. Iskanje planinskih trat za pašo sodi poleg rudarstva in lova med najstarejše in najpomembnejše nagibe, ki so vodili človeka, da se je naseljeval v območju gora. Zgodovina planšarske živinoreje sovpada z zgodovino naselitve v gorenjskem prostoru.

Stik z najstarejšo dobo skuša vzpostaviti jezikoslovje, ki odkriva v posameznih planšarskih izrazih usedline jezika in kulture predromanskih in predсловanskih staroselcev. Vilko Novak je v svoji razpravi Mesto slovenskega planšarstva med romanskim in germanskim svetom¹ osvetlil vrsto takih izrazov; predromanskega izvora je npr. beseda *tamar* in pomeni prvotno ograjen prostor za živino, nato pa pokrito leseno (v Julijskih Alpah) ali kamnito (v Karavankah) zgradbo za živino. V prvotnem pomenu je bila beseda do nedavna živa v Gornjesavski dolini, kjer so s tem izrazom imenovali ograjen prostor ob ovčarski koči, kamor so ponoči zapirali ovce. Na jugovzhodnih planotah Julijskih Alp imenujejo še danes s tem izrazom preproste

¹ Volkskunde in Ostalpenraum, Alpes Orientales II, 1961, str. 124.

brunaste zgradbe za živino (npr. na Belski planini na Pokljuki, na Selski planini na Jelovici). V Julijskih Alpah je beseda *tamar* dobila značaj topografskega imena (*Tamar* v Planici, Mali in Veliki *Tamar* v dolini Pišnice, na Jelovici). Predromanskega izvora je beseda *trnáč*, s katero imenujejo (npr. v Bohinju) pripravo za mešanje sira. Številni so naši planšarski izrazi, ki jih poznata v svoji obliki furlanščina in italijanščina.

Za prebivalce izrazitih gorskih območij Gorenjske je bila planšarska živinoreja od nekdaj najpomembnejša oblika gospodarskega prizadevanja. Naši zgodovinarji ugotavljajo močno razvito živinorejo v srednjeveški dobi. Poleg govedoreje in kozjereje je bila posebno močno razvita ovčereja; za to govore številne dajatve ovac in jagnjet, s katerimi so bili posebno obremenjeni podložniki v goratih krajih Gorenjske. Poročilo iz okrog leta 1500 pravi, da so kmetje iz okolice Radovljice gonili drobnico po stari tovorni poti skozi Bohinjsko dolino na Bovec, Tolmin in Čedad. Poročilo pravi, da so tako gonili večkrat na leto po tisoč in še več drobnice,² prav iz tega pojasnila je moč sklepati, da so gonili drobnico naprodaj v primorske kraje. Sirarstvo je bilo v srednjem veku velikega pomena. Poleg ostalih dajatev so bili podložniki v goratih krajih Gorenjske obremenjeni s številnimi dajatvami v siru. V listini iz leta 1464 je zapisano, da je Srednja vas v Bohinju dala tega leta blejskemu gospodu med drugim tudi 101 sir, »od katerih je vsak štiri dinariče vreden«.³ Dajatve v siru se omenjajo prav v zvezi z užitkom planin. Radovljiški urbar iz leta 1498 omenja dve »Bohinjski planini, od katerih je vsaka poprej služila po šest velikih sirov, ker pa sta planini pusti, daje vsaka zdaj le po tri sire«.⁴ V novem veku je bilo moč vse dajatve nadomestiti z denarjem, vendar se sir kot dajatev za užitek planine navaja tudi v mlajši fevdalni dobi (še v 18. stoletju).

V najstarejši dobi so planine pripadale posameznim vaškim skupnostim. V fevdalni dobi je večina planin prešla v last zemljiškega gospoda, kmetje pa so jih še naprej uživali in za užitek oddajali zemljiškemu gospodu predpisane dajatve. V fevdalni dobi so poleg skupnih planin obstajale tudi zasebne, privatne planine.

² A. Kaspret, Razmere gorenjskih kmetov okoli leta 1500, Ljubljanski zvon, XI, 1891, str. 419.

³ Zapis urbarialnih dohodkov urada Bled 1464, DAS.

⁴ M. Kos, O nekaterih planinah v Bohinju in okoli Bleda. Geogr. vestnik XXXII, str. 131, 1960.

Predvsem so privatne planine pripadale samotnim kmetijam, ki so nastajale kot produkt mlajšega kolonizacijskega toka v goratem svetu (npr. dolina Kokre). Skupne planine so najstarejše in skupna izraba planinskih pašnikov se je skozi dolga zgodovinska obdobja ohranila prav v današnji čas.

Problematico starosti planin je pri nas prvi načel Anton Melik v svojem delu *Planine v Julijskih Alpah*. Svojo ugotovitev, da so najstarejše planine nastajale v pasu ob zgornji meji gozda, je podprl z zgodovino naselitve na območju Julijskih Alp; najvišje planine, ki so urejene v ugodnih legah, pripadajo zgodovinsko dokazanim najstarejšim vasetem v dolini. To velja tudi za območje Karavank; najvišje planine pripadajo najstarejšim vasetem pod gorami. Zanimivo je, da je na nekaterih planinah v visokih legah udeleženo pri pašni izrabi več vasi, nekaj pašnih srenj, od katerih ima vsaka v nižjih legah, sredi gozda, še svojo planino, ki je morala nastati kasneje, zaradi naraščanja števila prebivalstva. V območju Julijskih Alp npr. imajo Rečičani in Grajani skupno visoko planino Lipanco, v nižji legi pa ima vsaka še svojo planino – Rečiško in Grajsko planino na Pokljuki. Podobno uživajo pašni upravičenci iz starih vasi Breznica, Dosloviče, Smokuč skupno visoko planino Zelenico, v nižjih legah pa ima vsaka pašna srenja v Stolu še svojo planino (Doslovsko, Smokuško – Pri žagi).

Planine, ki so nastajale s krčenjem sredi gozda, so mlajšega nastanka. Mlajšega nastanka so tudi gorske senožeti, za kar govori tudi izraz »rovti«, kakor imenujejo povsod na Gorenjskem gorske košenine. Naravne planinske trate so v pasu, kjer prehaja gozd v travnata goličja, najprej vabile človeka k pašni izrabi. Tudi najzgodnejše doslej znane omembe planin v zgodovinskih listinah se po veliki večini vežejo na planine v visokih legah ob zgornji meji gozda ali prav blizu te meje. Najbolj zgodnja doslej znana omemba se veže na planino Pečano na Jelovici; navedena je v darilni listini cesarja Otona II. iz leta 973 v označbah severne meje škofjeloškega gospostva.⁵ Leta 1156 se omenja Mačevska planina v Storžičevi skupini (planina, ki pripada staremu naselbinskemu jedru v Mačah),⁶ leta 1377 se omenjata planini Javornik in Lipanca na Pokljuki,⁷ iz leta 1444 so sporočena imena treh tržiških planin: Tego-

Ograja na kobilah, značilna za Bohinjske planine

Planina Zajamniki

⁵ A. Melik, *Planine v Julijskih Alpah*, Lj. 1950.

⁶ M. Kos, *Starejša naselitve na Kranjski ravni, 900 let Kranja*, 1960.

⁷ Isti, n. d., *Geogr. vestnik XXXII*, str. 135, 1960.

šče, Javornik in Kofce.⁸ Od konca 15. stoletja se planine v listinah vendarle pogosteje omenjajo.⁹ V zvezi z rovti se najbolj zgodaj omenja Uskovnica v Bohinju, leta 1498. Uskovnica, Praprotnica in Na Šeh so še v drugi četrtini 18. stoletja označene kot rovti in ne kot planine. Po posredovanju planšarskega gospodarstva so se v gorenjskem alpskem svetu razvila stalna naselja. Iz prvotne planine vasi Nomenj so nastale Gorjuše (v nadmorski višini 900 do 1000 m), iz prvotne planine Češnjancov se je razvilo naselje na Koprivniku v Bohinju.¹⁰ Iz planin sta se razvili samotni kmetiji Vršan na Jelovici in Obranca na Mežaklji. Ljudsko izročilo potrjujejo tudi listinski viri. Kmetiji sta bili opuščeni in lastniki so jih vse do prepovedi paše izrabljali spet kot planini.

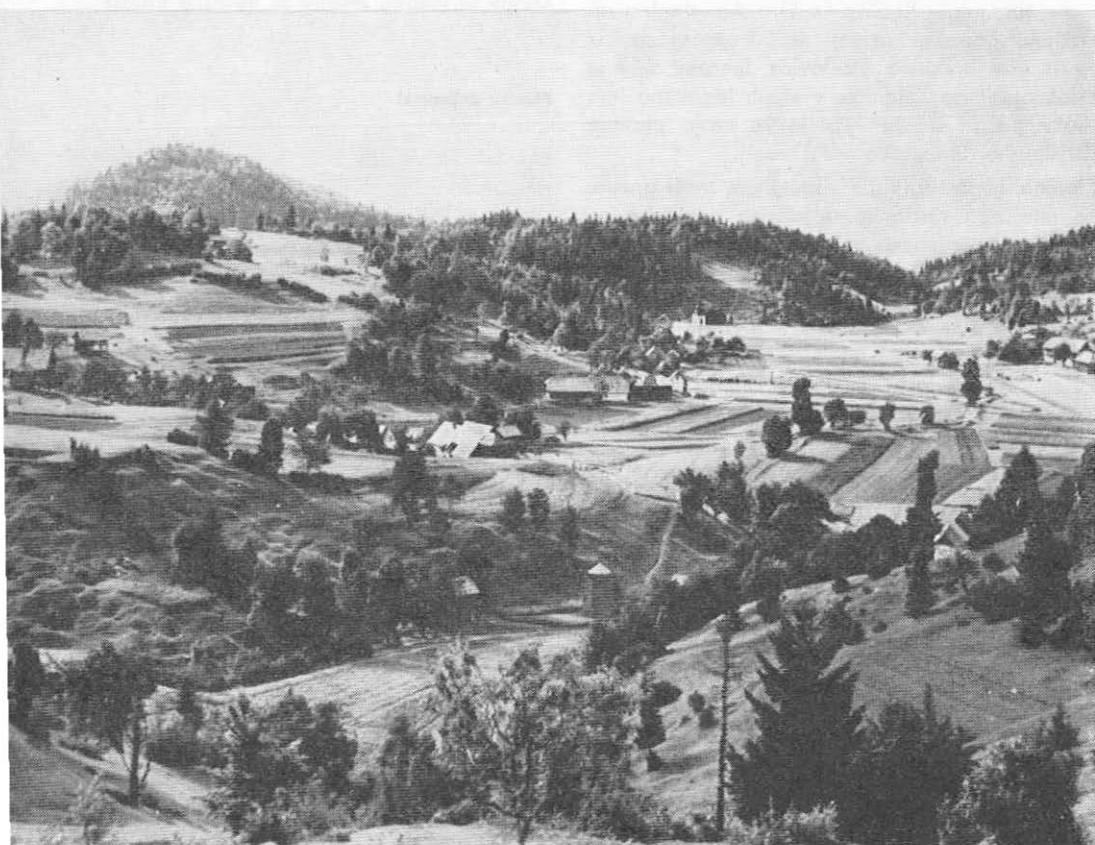
⁸ Listinski prepis z omembami teh planin je posredoval dr. Josip Zontar.

⁹ Glej: Kaspret, n. d., M. Kos, n. d., Josip Zontar, Zgodovina mesta Kranja, str. 31, 32, 1939, Branko Reisp, leta 1499 omenja imena v Kamniških Alpah, Kronika XI, 1963, str. 111.

¹⁰ A. Melik, Planine v Julijskih Alpah, 1950, str. ???

Po organizaciji planšarskega gospodarstva na skupnih planinah ločimo planine s skupnim »planovanjem«, t. j., s skupnim planšarskim obratom in planine s posamičnim planovanjem, kjer ima vsak pašni upravičenec ali skupina upravičencev na planini svoj trop, svojega pastirja in svoje zgradbe, združene v prave planinske vasi. Najpogosteje so pastirske zgradbe postavljene v gruči, le na nekaterih planinah v Bohinjskih gorah so stanovi postavljeni v presenetljivo organizirane oblike; na Dednem polju in na planini Blato so stanovi postavljeni v krožni obliki, na nekaterih senožetnih planinah so razvrščeni stanovi in staje v vrsti ob poti (Zajamniki, Na Pečeh), sicer pa prevladuje na senožetnih planinah oblika razloženega naselja (npr. Voje, Ukanc, Uskovnica in druge). Na planinah s skupnim planovanjem pase živino skupni pastir, v zadnjih desetletjih pogosto puščajo živino kar brez pastirja. Še po prvi svetovni vojni, ko je bilo na planinah več živine, je bilo gori tudi več skupnih, voljenih

Koprivnik, vas, ki se je razvila iz Češnjanske planine

srenjskih pastirjev, katerih delo je bilo na-
drobno določeno: »črednik«, »pogonič«, »tre-
tinjek« so pasli, »majerce« pa so predelovale
mleko v maslo in sir – skuto. Na takih plani-
nah so skupne, srenjske pastirske zgradbe, po-
samezni pašni upravičenci so imeli v preteklosti
le preproste zgradbe za živino – tamarje. V
zvezi z obliko skupnega planovanja je bila
posebno pomembna vloga vaških pašnih ali
srenjskih odborov v preteklosti. Melioracije, ki
so jih v planšarstvu uvajale oblasti deloma že
pred prvo svetovno vojno, posebno pa še v
času med obema vojnoma, so na takih plani-
nah bistveno spremenile podobo prvotnih plan-
šarskih naselij. Namesto starih, lesenih pastir-
skih zgradb so z državnimi podporami gradili
na planinah moderne, po načrtih izdelane
zgradbe, kakršne srečujemo danes v Karavan-
kah, na Pokljuki in na planinah, ki pripadajo
vasem Gorenjesavske doline. Te moderne
zgradbe so bile prilagojene potrebam planšar-
skega gospodarstva, hkrati pa tudi potrebam
razvijajočega se gorskega turizma; najlepši
primer združevanja te dvojne funkcije je pla-
ninski dom na planini Preval na Begunjščici
(dom je med drugo vojno pogorel, pa so ga
po vojni – tako kot na številnih drugih plani-
nah zgradili na novo, po starih načrtih). Tudi
preprostih ovčarskih koč, zgrajenih iz zloženega
kamenja, ki so bile nekdanj tako značilne za
ovčje planine v Karavankah, danes ni več.
Samo še starejši domačini vedo za razvaline
nekdanjih ovčarskih bajt, ki so bile podobne
bajtji, ki jo je opisal F. S. Finžgar v svoji črtici
Prekvata ovca: »Med Stolom in Belščico me je
zaletela strahotna ura... Begal sem po planini
in iskal bajte ovčarja Nejca... V megli in toči
je nisem mogel zagledati, dokler se nisem za-
letel vanjo. Prihuljeno sem se skobacal skozi
vrata, komaj za dobro ovco visoka... Vsa
bajta je bila namreč v breg vkopana, obložena
s surovim zidom, le streha je bila lesena...«
Take ovčarske kočice so v času med obema voj-
nama zamenjale betonske zgradbe (npr. na
Belščici).

Tam, kjer se je v sistemu planinskega gospo-
darstva ohranil najstarejši način posamičnega
ali individualnega planovanja na skupnih plani-
nah, so bile melioracije, ki so jih uvajale
oblasti, manj učinkovite, omejene so bile v
glavnem le na skupne objekte: gonske poti,
vodne naprave ter sirarce, ki so jih gradili na
planinah v Bohinjskih gorah. Oblika posa-
mičnega planovanja se je najdalj ohranila v
območjih, kjer je kmečko gospodarstvo naj-

Majerska krošnja

Vse slike iz fototeke
Gorenjskega muzeja, Kranj

močneje priklenjeno na planinsko živinorejo.
Najbolj sklenjeno območje v tem pogledu
predstavljajo planine v Bohinjskih gorah ter v
Kamniških Alpah (na Krvavcu in na veliko-
planinski planoti). Še do nedavna je bilo
posamično planovanje živo na nekaterih plani-
nah Blejskega kota: Na Lipanci so npr. imeli
štirje gospodarji iz blejske vasi Grad svoje
koče, ostali pašni upravičenci pa so imeli le
posebne zgradbe za živino – »tamarje«, po-
dobno je bilo v Kranjski dolini na Pokljuki.
Posamična oblika planovanja je bila značilna
na Selski planini na Jelovici – še po drugi
vojni, vse do prepovedi paše (letos so Seljani
dobili planino nazaj). V Karavankah se je ta
sistem najbolj obdržal na tržiški planini Javor-
nik, kjer je imelo pred drugo vojno še devet
gospodarjev svoje pastirske kočice (med vojno

je planšarsko naselje na Javorniku pogorelo, po vojni so nekateri postavili nove kočje). V Bohinju je bilo pravilo, da so pasli svoje trope člani domače družine – strici, tete, hčere ali sinovi, drugod pa so posamezni gospodarji najemali v času »planine« majerje iz vrst revnejših domačinov. Nekaterim je bilo pastirstvo poklic, saj so od rane mladosti do pozne starosti vsako leto odhajali v planine. Po drugi vojni tudi na teh planinah močno upada število planinskega osebja. Majerji pasejo zdaj razen svoje živine še živino drugih gospodarjev, za kar dobijo plačilo.

Oblika posamičnega planovanja je najmočnejše zakoreninjena v tradiciji, zato se je ob njej ohranilo v naši pastirski kulturi največ starega izročila. Zakoreninjenost v tradiciji kažejo stare pastirske zgradbe na planinah v bohinjskih gorah ter na planinah v Kamniških Alpah. Visoko v gorah, daleč stran od vplivov, ki so spreminjali podobo življenja v dolini, so veljale druge v naravi pogojene zakonitosti, ki so se jih pastirji trdno držali. Stanovi »na kobilah« v visokih bohinjskih gorah predstavljajo najstarejšo ohranjeno obliko pastirskega bivališča v Julijskih Alpah. V preteklosti so imeli (po ljudskem izročilu) take pastirske kočje tudi na nekaterih drugih planinah (na planini Klek na Pokljuki, na Zelenici v Karavankah). Značilne so torej te zgradbe na koleh za planine v visokih legah, kjer so planine najprej nastajale, in za območja, kjer se planine najbolj zgodaj omenjajo, ter za planine, ki pripadajo zgodovinsko dokazanim najstarejšim vasetem v dolini. Nadstropne pastirske kočje, ki združujejo prav tako kot bohinjski stanovi »na kobilah« v spodnjem delu prostor za živino, v nadstropnem delu pa pastirsko bivališče (npr. na Belski planini na Pokljuki), so se razvile iz prvotnih pastirskih zgradb na koleh. Prehodno obliko predstavljajo stanovi na planini Javornik na Pokljuki; tu stoje še vedno stanovi na kobilah, vendar zakriva to konstrukcijo brunast pristenjek – prostor za živino, ki je pomaknjen iz tlora osnovne zgradbe.

Brunasti stanovi, ki so značilni za planine v nižjih legah, ob katerih so navadno rovti, so mlajšega izvora, seveda pa se še naslanjajo na staro stavbno tradicijo. Značilno za mlajše – rovtne planine je, da imajo lastniki posebno zgradbo za pastirja in posebno zgradbo za živino. Na teh planinah se lesene zgradbe mešajo z zidanimi. Zidane zgradbe sledimo nazaj v začetek 17. stoletja, vendar so povečini

nastajale šele od srede preteklega stoletja dalje.

Poleg stanov na kobilah in kamnitih ovčarskih koč sodijo med najstarejše oblike pastirskih bivališč »bajte« velikoplaninskega tipa, ki jih moremo šteti za značilno obliko pastirske arhitekture v Kamniških Alpah, saj so se fragmenti prvotne arhitekture ohranili celo na zidanih zgradbah, npr. na planinah na Krvavcu. Z nazadovanjem in propadanjem planšarstva na Gorenjskem propada naša stara planšarska arhitektura. Prvotna pastirska bivališča preurejajo povsod tam, kjer držijo do planin urejene poti, v počitniške hišice, žal, največkrat brez pravega posluha za vrednote stare arhitekture v planinskem okolju.

MOJE POTI

Darina Konc

Na Biškovcah

Tri stezice, tri gorske poti držijo iz moje domače vasi v sveži, zdravi gorski svet. Proti zahodu se vzpenja travnat hrbet Kmetovec. Menda se imenuje tako, ker mu je gospodar posestnik Kmet. Planota se vleče dol do vasi in prehaja v senčnat gozd, ki mu pravimo Pirhovec. Čudno ime. Otroci smo slišali v prizvoku imena nekaj kakor strah. Od tam se je v večerih in nočeh oglašala sova in naznanjala smrt v vasi.

Prijazna gozdna pot, vsa v senci mogočnih smrek, drži skozi gozd v zdravilišče Golnik. Čudovit je sprehod po njej ob vročih poletnih popoldnevih. Samo oddaljeno šumenje gorskega potoka, zateglo krakanje vrane, pravkar se je preletavala preko gmajne, in še oddaljeno zvončkanje kravjih zvoncev moreš slišati, ko stopaš na planoto onkraj Pirhovca. In če se tedaj oglase zvonovi dol pri fari v ubranem pritrkavanju, kakor to znajo samo še v podgorskih vaseh, tedaj obstaneš na poti in začutiš, da se je nekaj kakor daljna mladost dotaknilo tvojega srca. Lepo ti je, in vse hudo je ugasnilo v tebi. Življenje ni samo vroč delovni dan. V gorah, daleč od umazane napihnenosti, je spet

praznik. Gorski veter nosi praznično pritrkavanje daleč preko gmajn in senožeti tja do podgorskih kmetij v Svarjah in v Gojzdu.

Druga pot se spusti do vaškega potoka in nato po pastirski poti na Biškovce, ki ni planota ne gmajna, ampak širok peščen, neurejen vhod v gorski svet. Biškovce so od vseh in niso od nikogar. Še gorski potok se ob vhodu na Biškovce neovirano razširi, preden pade navzdol v urejeno strugo.

Na Biškovcah so imeli do nedavnih časov vaški bajtarji svoje fančnike, kakor se dejali ograjenim njivicam, na katere so sadili zgodnjo zelenjavo. Da jim voda ni odnašala rodovitne črne prsti, so jih ogradili s kamenjem in prepletli ogrado s smrečjem. Tu so imeli drobec posestva, ki jim ga nihče ni kratil.

Kadarkoli stopim na Biškovce, sem v roju spominov. Svet se rahlo vzpenja in prehaja v senožeti. Na obeh straneh so gmajne. Tu ne rastejo jagode in borovnice. Kadar smo jih otroci nabirali, smo šli prek Biškovca na desno, spet preko potoka, mimo grobelj na hrib, ki smo ga imenovali Orle. Tu je mešan gozd, mnogo je v njem kostanjevih dreves, na tleh pa vse zeleno borovničevja. Iz kostanjevih listov smo delali nabiravčke in vanje nabirali sladke črno-višnjeve sadeže. Nismo utegnili govoriti. Vsak svoje borovničevo kraljestvo smo zasedli in po dolge popoldneve nabirali in stresali v stare lonce, ki so nam jih starši zaupali. Jagode in borovnice so prinašale malim podgorjanom prvi osebni zaslužek.

Naše Biškovce so kar zelo podobne kraškemu svetu. Apnenčastega kamenja je tu na pretek. Nič čudnega, da so tu postavljali mogočne apnenice. Ostanke teh apnenic bi še mogli najti. Ni bilo lahko postaviti tako apnenico, ni bilo lahko pripravljati apno. Še živi spomin na Vevarjevega ata, ki je bil mojster za to in za vrsto drugih del, zraven pa moder in vesel človek. Kaj vse bi mogli zvedeti o tistih starih časih, če bi mož še živel! Vevarjevega očeta ni več, apnenic na Biškovcah tudi ne, le vhod v gorski svet je še vedno tako neurejeno mlad in svež.

Koncert pod velikim hrastom

Na velikem podgorskem travniku je rasel mogočen hrast. Odmaknil se je od bližnjega gozda, da je imel dovolj sončne luči in toplote. S spoštovanjem so se ozirala nanj druga drevesa. Kaj so v primeri z njim jesen in gaber, bukev in breza, da ne govorim o brinovitih grmičkah in leskovih vejah.

Na mogočni hrast, gor v krošnjo njegovega vrha, je tisto noč priletel planinski orel. Igral se je na valovih vetra in tako prijadril z gora v dolino. Bila je ravno kresna noč. Vsi ptiči in vse živali so imele svoj praznik. Na bližnjih hribih in goricah so goreli kresovi. Zvezde so mežikale v jasno svetlo noč, mesec je obstal nad velikim travnikom.

Planinski orel si je zaželel slišati kaj lepega. Vsi njegovi mali državljani ptički-pevci so živeli v dolini, nobeden si ni upal v strme skale in pečine, kjer je domoval on, njihov kralj. Stoletja in tisočletja že razveseljujejo ljudi s svojim žvrgolenjem. Kralj pa še ne ve, kateri ptički so najboljši pevci njegovega ptičjega kraljestva.

Tisto kresno noč so se zbrali vsi veliki in mali ptiči, vsi važni in manj važni pod velikim hrastom na velikem travniku. Svojega kralja, planinskega kralja so hoteli razveseliti s svojo pesmijo. Izmed ptičev pevcev so izbrali tri najboljše. Ti naj kralju pokažejo svojo pevsko umetnost.

Modra sova je predlagala, naj bi nastopili: zlatoperni drozg, zlatokljuni kos in čisto navaden slavček, po katerega so poslali goloba pismonošo dol v primorje, kjer so slavčki doma. Izbrani pevci so bili zelo počaščeni in so se tri dni in tri noči pripravljali za nastop. Le slavček ni utegnil, ker je bil doma tako daleč od planinskega hrasta. Čisto vsakdanji je priletel na veliki travnik dobro uro pred nastopom. Nekam pomilovalno sta ga gledala drozg in kos.

Zlatopernati drozg je odločil: »Prvi po vrsti in nastopu bom jaz, za menoj prideš ti, zlatokljuni kos, nato slavček-beraček, če ravno želiš z nama tekmovati. Sploh pa bi bilo prav, da se premisliš. Zdaj je še čas.«

Slavčku je od utrujenosti utripalo srce. Nič ni odgovoril, le iz bližnjega studenčka je srknil tri kapljice vode. Ni utegnil pomisliti, katero pesem bo zapel pred kraljem. Kakor mu bo narekovalo srce, tako bo najbolje. Da bi le ne bilo kake bučne spremljave!

Fantovska pesem na robu travnika je že utihnila, kresni ognji so ugašali. Zdajci se je pričel ptičji koncert na velikem travniku. Prvi stopi pred kralja, planinskega orla, zlatopernati drozg. Izboči prsa, se zravnja, prikloni in že poje. Kralj gleda njegovo zlatopernato obleko in prav nič ne sliši, da se je pevček sredi pesmi zmotil in zgrešil melodijo.

»Dobro, dobro,« ga pohvali kralj in še vedno gleda njegovo zlatopernato obleko. Zdaj na-

stopi drugi pevec, zlatokljuni kos. Zažvižga, strunice v grlu zatrepečejo, rad bi bil zapel pesmico o preljubem Avguštinu, pa mu je zmanjkalo sape. Kralj tega ni opazil, ves čas je gledal samo njegov zlati kljun.

»Dobro, dobro,« je spet rekel kralj in usekal s svojo desno nogo ob vejo, na kateri je sedel. Zdaj je bil na vrsti slavček. Priletel je pred kralja, ga pogledal in sklonil glavico v pozdrav. Kralj ni imel kaj videti. Pred njim je stal ptiček, podoben čisto navadnemu vrabcu. Da si le upa tak pred kralja!

Slavček pa poje, poje, kakor znajo samo slavčki. Njegova pesem boža, tolaži, pripoveduje o soncu in o zvezdah, o pomladi in o rožah. Tako lepo, tako sladko, da je kralj pozabil na vse. Še nikoli nikjer ni slišal podobne pesmi. Pozabil je izreči svoj kraljevski »dobro, dobro«. Vstal je, se priklonil malemu pevčku in ga povabil na svojo desno stran. Tisto noč je razglasil slavčka za najboljšega pevca v svojem kraljestvu. Niti zlatopernati drozg niti zlatokljuni kos mu nista bila nevoščljiva, saj slavček, najboljši pevček, ni bil prav nič prevzet. Ostal je do danes čisto navaden ptiček.

JAKOBOVA NEDELJA

Marijan Krišelj

Pred seboj imam svoj planinski dnevnik.

To je drobna in precej oguljena, na videz »neugledna« knjižica, ki pa vsebuje zame precej dragocenih spominov.

Večkrat jo listam, pregledujem, berem...

Prve besede, stavki, so izpisani lepo, skrbno...

Skoraj šolsko, bi rekel, potem pa se ta skrb umakne nekakšni naglici... Pisava postaja vse bolj površna... Zdaj stoje črke pokonci, potem nenadoma spet poležejo, ne da bi vedel, kaj je temu vzrok, itd... Menda je to podoba življenja, razpoloženja... Tudi pisava, ne samo vsebina.

Začenjam pa ta svoj dnevnik takole:

Rodil sem se pod gorami. Staržič mi je dajal prvo vzpodbudo v razmišljanju, zakaj so na svetu poleg gozdov, rek, polj in travnikov tudi – gore...

Potem nadaljujem. Pisava je še vedno lepa, šolska...

Rad sem ob lepih dnevih občudoval Kamniške. Lepe so se mi zdele od doma, in nekje daleč so bile...

Tedaj kot otrok, ki ni vedel za svet onstran teh gora, nisem mogel upati, da bom kdaj na vrhu Zaplate, Grintovca, Kočne...

Pravzaprav je bila Zaplata zame najbolj skrivnostna gora. Vedel sem o njej precej zgodbe in pozno poleti, ko so se začele kazati velike svetle zaplate okoli Hudičevega boršta, so te zgodbe spet oživele... Tedaj še nisem hotel verjeti, da so te zaplate na štiri ogle naredili kosci... Prej bi verjel, da vse dogajanje okoli tega gozda pripada neki še neznan pravljici... Gore sem se pravzaprav bal. Bal sem se je zaradi pomladnih plazov. Bal sem se je pa tudi zaradi hudiča. O njem pravi zgodba, da je gozd, ki čepi na sredi Zaplate – po njem, njegovi značilni obliki je ta gora dobila tudi ime – odnesel kmetoma, ker sta se pravdala... Zadel ga je bil na ramo ta hudič, da bi boršt prestavil v pekel. Mežnar pri Sv. Jakobu pa je ravno tedaj zazvonil dan; hudič je izgubil moč in tako je moral odložiti gozd tam, kjer ga je zateklo. In to je bilo ravno na pol pota v pekel, ali natanko, bilo je to sredi Zaplate... Od tu dalje pa v dnevniku postane pisava »vetrovna«, ne več tako otroška.

...Ko sem se poslovil od svoje breze na vrtu in sem šel v svet, so mi gore postale še ljubše. Vedno se rad vračam k njim, ker so mi domače, ker hranijo v sebi toliko spominov na mojo mladost...

Malo romantično, pa nič ne de. Mladost je s perspektive let zmeraj romantična, zakaj bi ji torej to odrekli.

...In tako me je gora našla na svoji poti pozimi, ko je bil sneg prvi gospodar. Bil sem gost gora tudi pomladi, ko je vse cvetelo in je bilo v zraku polno nekaj takega, čemur nikoli ne bomo vedeli imena...

Tako sem hodil tja leto in dan... Pa bom hodil v ta svet, ki pripoveduje neprestano nove in nove zgodbe, lepe in resnične, ker so obarvane z barvo resničnega življenja, še dolgo. Rad se spominjam zgodbe, ki sem si jo kot otrok menda prvo zapomnil. Pripovedoval mi jo je oče, ki je prav tako ljubil te vrhove nad svojo rojstno hišo. Preprosta je ta zgodba pa obenem skrivnostna. Dolgo nisem mogel s svojimi otroškimi možgani izluščiti nje pomena... Pravljičica govori o Snežnem kralju. Ta je vsak dan klical k sebi ljudi, ker je bil visoko gori